Aandacht voor de lees- en spellingbeleving binnen de dyslexiebehandeling

SDN congres 17 april 2026

Jojanneke van der Beek

j.p.j.vanderbeek@uu.nl

Dit boek is echt veeeeel te dik!

Ik moet naar de wc/punt slijpen/nog even...

Ik ben de langzaamste van de klas

Lezen is stom!!

Ik kan al goed spellen, ik hoef niet te oefenen

Het gaat me nooit lukken om goed te schrijven

Ik heb geen zin

Ik ben veel te moe om te lezen

Ik wil geen huiswerk maken

Gaaaaaaaaap

Ons team

Sanne van der Ven

Jojanneke van der Beek

Judi Dams

Elise de Bree

Eva van de Weijer-Bergsma

Universiteit Utrecht

Radboud Universiteit

Universiteit van Amsterdam

Inhoud

1. Een theorie over emoties in leersituaties

2. Hoe past de lees- en spellingbeleving binnen deze theorie?

3. Wat kunnen we daarmee in de dyslexiebehandeling?

Emoties in leersituaties

Emoties die direct gerelateerd zijn aan leeractiviteiten of leeruitkomsten (*achievement emotions*).

	Positief		**Negatief**	
	Activerend	**Deactiverend**	**Activerend**	**Deactiverend**
Activiteit	*Plezier*	*Ontspanning*	*Boosheid*	*Verveling*
Uitkomst	*Trots*	*Opluchting*	*Angst*	*Teleurstelling*

Three-dimensional taxonomy of achievement emotions (Pekrun et al., 2023)

Control-Value Theory of Achievement Emotions

(Pekrun, 2006; 2024)

Omgeving	Inschatting	Emotie	Uitkomst
Culturele context Bijv. stereotypes, waarden **Sociale context** Bijv. autonomie-ondersteuning, feedback, groepssamenstelling	**Controle**, bijv. inschatting eigen vaardigheid, succes-verwachting **Waarde**, bijv. is het nuttig voor mij, hoe belangrijk zijn goede prestaties voor mij	**Emoties in leersituaties**, bijv. plezier, trots, hoop, angst, schaamte, frustratie	**Leren, gedrag en welbevinden,** bijv. leerprestaties, leerstrategieën, gedrag, aandacht, mentale gezondheid

Clem et al., 2021; Goetz et al., 2010; Hebbecker et al., 2019; McArthur, 2022; Pollack et al., 2021; Schiefele et al., 2012; Sewasew & Schroeders, 2019; Torppa et al., 2024; Toste et al., 2020; Van Bergen et al., 2022; Wang & Yu, 2023; Wu et al., 2021

Lees- en spellingbeleving

De gedachten, gevoelens en gedragingen van kinderen ten aanzien van (moeilijkheden met) lezen en/of spellen.

Omgeving	Inschatting	Emotie	Uitkomst

Lees- en spellingbeleving

De **gedachten**, gevoelens en gedragingen van kinderen ten aanzien van (moeilijkheden met) lezen en/of spellen.

Omgeving	**Inschatting**	Emotie	Uitkomst
	Inschatting van de eigen competenties op het gebied van lezen/spelling (*zelfbeeld*) Hoe belangrijk vind ik het om goed te kunnen lezen/spellen?		

> Lees- en spellingzelfbeeld

De **inschatting van de eigen competenties** wordt o.a. gevoed door:

- Je daadwerkelijke prestaties (*reciprocal effects model)*
- Wat je hoort van belangrijke anderen (*looking glass self)*
- Met wie je je vergelijkt (*external frame of reference*)
- Je prestaties op andere domeinen (*internal frame of reference)*

Hoe meer **waarde** er wordt gehecht aan een bepaald domein, des te meer **invloed** succes en falen in dat domein heeft op de **globale zelfwaardering**.

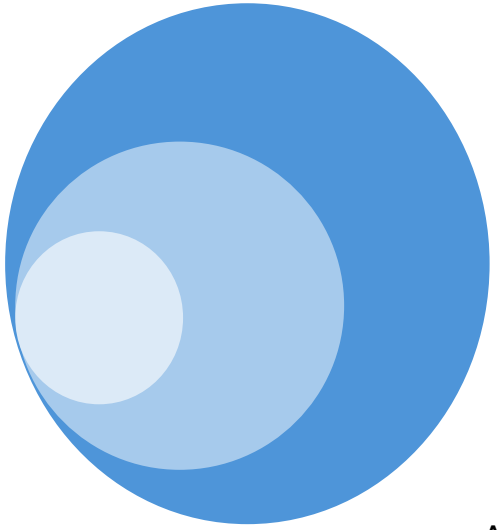

Arens & Niepel, 2022; Marsh,1986

Zelfbeeld in de dyslexiebehandeling

1. **Verhoog de lees- en spellingvaardigheid**: bijv. effectieve instructie, haalbare doelen, gerichte feedback, veel succeservaringen
2. Stimuleer kinderen om zich te richten op hun **eigen vooruitgang** en niet te vergelijken met anderen
3. Hanteer empathisch, sensitief en aanmoedigend **taalgebruik** zonder oordelende of dreigende toon
4. Geef **psycho-educatie** over de sterke en zwakke kanten binnen de lees- en spellingvaardigheid van het kind
5. Maak de lees- en spellingproblemen niet te groot: **baken af**, zorg voor ruimte voor ontspanning en ontwikkeling van talenten

Balt et al., 2022; Hörsch et al., 2025; Lovett et al., 2021; Rotschild, 2024; White, 2020

Voorbeeld

Mijn dyslexiegeschiedenis

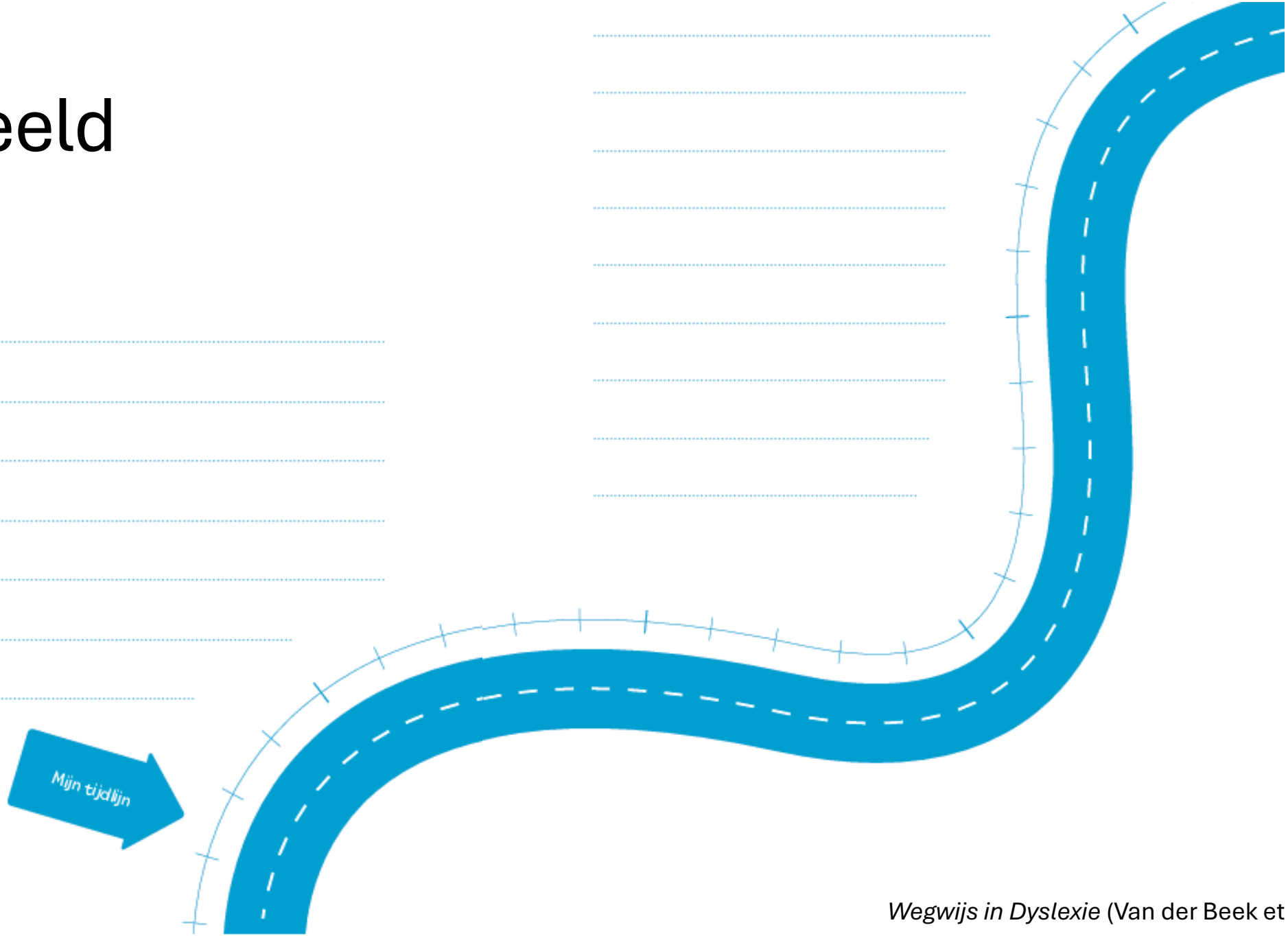

Wegwijs in Dyslexie (Van der Beek et al., 2021)

Lees- en spellingbeleving

De gedachten, **gevoelens** en gedragingen van kinderen ten aanzien van (moeilijkheden met) lezen en/of spellen.

Omgeving	Inschatting	**Emotie**	Uitkomst
	Inschatting van de eigen competenties op het gebied van lezen/spelling (*zelfbeeld*) Hoe belangrijk vind ik het om goed te kunnen lezen/spellen?	Lees- en spellingplezier, trots op goede prestaties, ... Angst om hardop voor te lezen, schaamte voor spellingfouten, boos om moeilijke toets, ...	

Emoties in de dyslexiebehandeling

1. Verhoog plezier allereerst door het **verbeteren van de lees- en spellingvaardigheid**
2. Daarnaast door **aan te sluiten bij de interesses** en belevingswereld van het kind en successen te vieren
3. Verlaag angst door de dyslexiebehandeling te integreren met **cognitief gedragstherapeutische technieken** zoals psycho-educatie over angst, helpende gedachten, exposure, ontspanningsoefeningen
4. Als de bron van **angst reëel** is: verwijder of verminder deze bron!

Fishtrom et al., 2022; Beaudoin et al., 2024; Francis et al., 2021; Grills et al., 2024; Vaughn et al., 2022

Voorbeeld

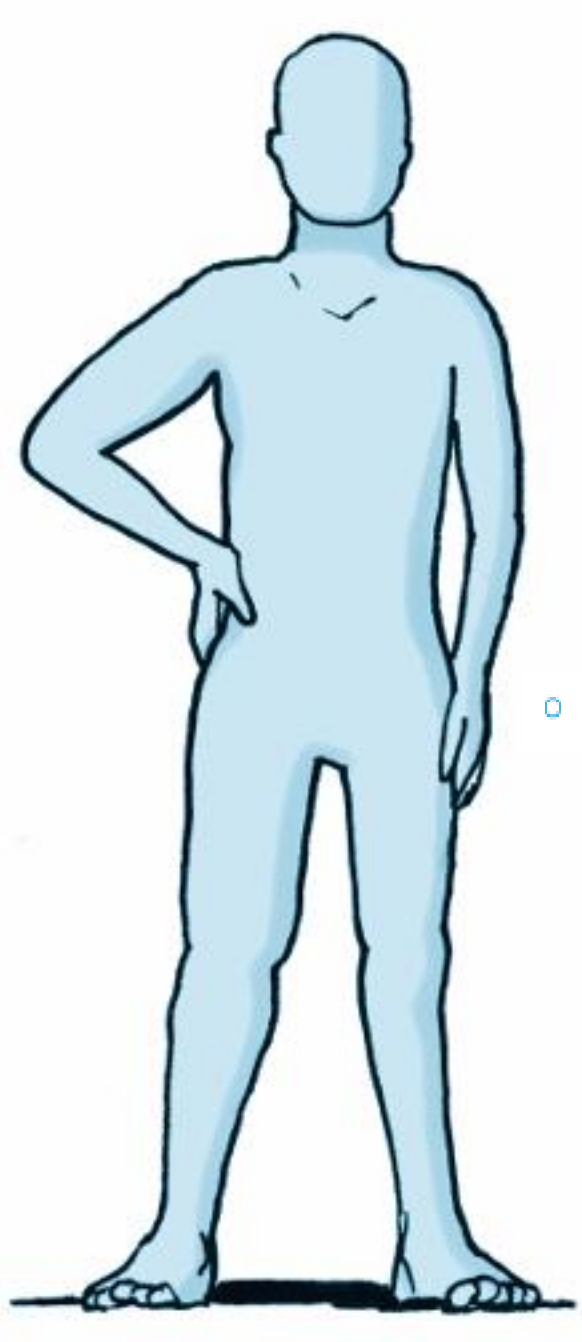

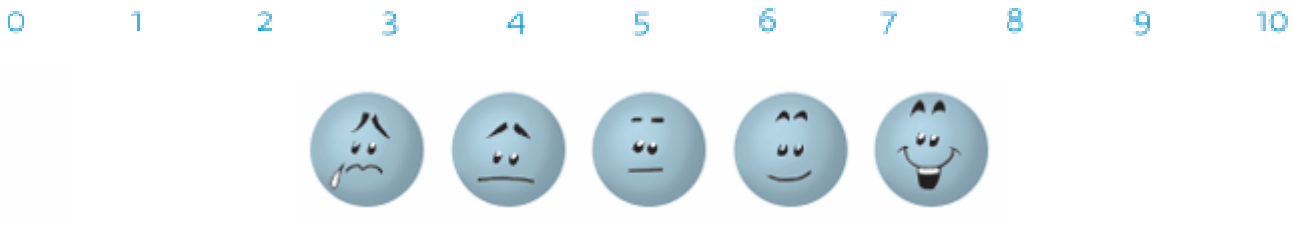

Wegwijs in Dyslexie (Van der Beek et al., 2021)

Lees- en spellingbeleving

De gedachten, gevoelens en **gedragingen** van kinderen ten aanzien van (moeilijkheden met) lezen en/of spellen.

Omgeving	Inschatting	Emotie	**Uitkomst**
	Inschatting van de eigen competenties op het gebied van lezen/spelling (*zelfbeeld*) Hoe belangrijk vind ik het om goed te kunnen lezen/spellen?	Lees- en spellingplezier, trots op goede prestaties, … Angst om hardop voor te lezen, schaamte voor spellingfouten, boos om moeilijke toets, …	Effect op leerprestaties Handige en minder handige manieren om met stress om te gaan (*coping*)

> Coping

- **Adaptieve** (handige) copingstrategieën: bijv. positieve zelfspraak, steun vragen, directe taakaanpak → gunstig voor prestaties en welbevinden
- **Maladaptieve** (minder handige) copingstrategieën: bijv. vermijden, piekeren, boos en geïrriteerd reageren → minder gunstig voor prestaties en welbevinden

Maar:

- Het is niet of-of maar een **uniek profiel** van copingstrategieën
- De functionaliteit van het copinggedrag hangt af van de **context**

Alexander-Passe, 2006; Bazen et al., 2022; , Hampel & Petermann, 2005; Skinner & Saxton, 2019; Syal & Torppa, 2019

Coping in de dyslexiebehandeling

1. Breng het **profiel** van copingstrategieën van het kind in kaart
2. Ontdek de **functionaliteit** van het copinggedrag: wat wint het kind ermee?
3. Is het copinggedrag **passend**? Verwijder de bron van stress!
4. Stimuleer en **oefen adaptief copinggedrag** (probleemgericht of emotiegericht)

Voorbeeld

Experiment ‘hand opsteken’

- Wanneer ga ik het doen?
- Wat heb ik nodig om het te doen?
- Wat levert het op als ik het doe?

Geef een passend compliment!

Lees- en spellingbeleving

De gedachten, gevoelens en gedragingen van kinderen ten aanzien van (moeilijkheden met) lezen en/of spellen.

Omgeving	**Inschatting**	**Emotie**	**Uitkomst**
Boodschap die het kind meekrijgt van thuis Rolmodellen in het omgaan met spanning / stress Bekrachtiging van gedrag	Inschatting van de eigen competenties op het gebied van lezen/spelling (*zelfbeeld*) Hoe belangrijk vind ik het om goed te kunnen lezen/spellen?	Lees- en spellingplezier, trots op goede prestaties, … Angst om hardop voor te lezen, schaamte voor spellingfouten, boos om moeilijke toets, …	Effect op leerprestaties Handige en minder handige manieren om met stress om te gaan (*coping*)

Betrek de omgeving bij de dyslexiebehandeling

1. Creëer een **steunende en begripvolle omgeving**: bijv. duidelijke afspraken over compensaties en dispensaties op school, therapeutische aandacht in de dyslexiebehandeling, emotionele beschikbaarheid van ouders
2. Betrek en begeleid **ouders**: aandacht voor hun eigen beleving, ondersteuning bij huiswerk, zet evt. belangrijke anderen in
3. Zorg voor goede **afstemming met school** zodat kind steunnetwerk en voorspelbare leeromgeving ervaart, evt. leerkrachtcoaching

LSBS

- Zelfrapportagelijst voor kinderen uit groep 5, 6, 7 en 8
- Vragenlijst voor lezen (40 items) en voor spelling (40 items)
- Meet zelfbeeld, plezier, angst en schaamte, adaptieve coping- en maladaptieve copingstrategieën
- Op papier en via Hogrefe Testsysteem (HTS)

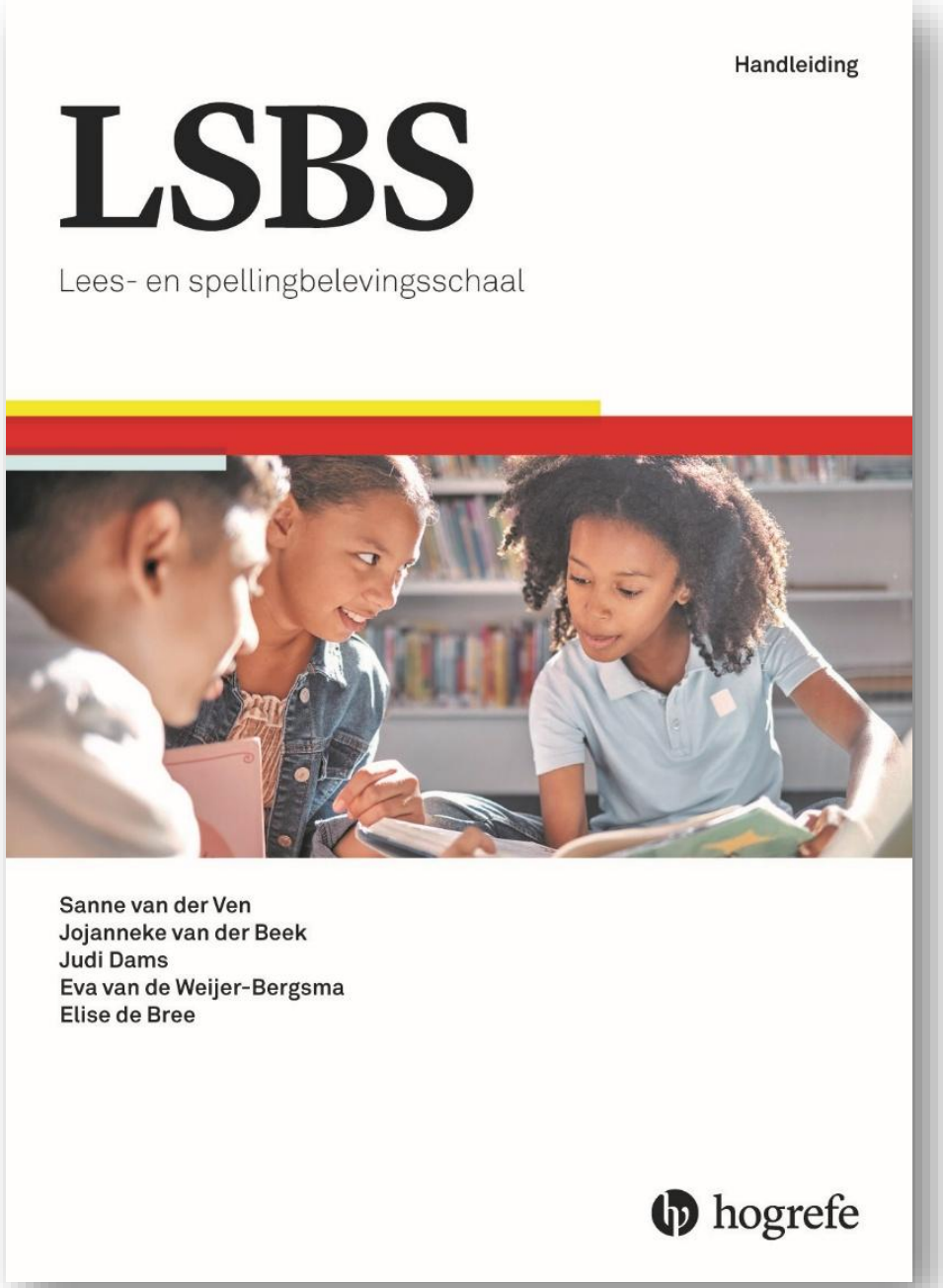

Wegwijs in dyslexie (en dyscalculie)

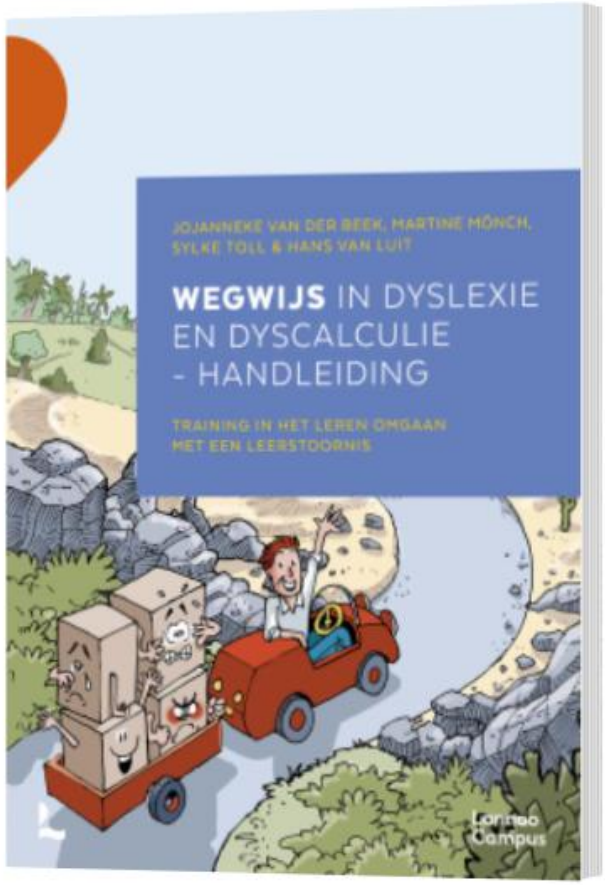

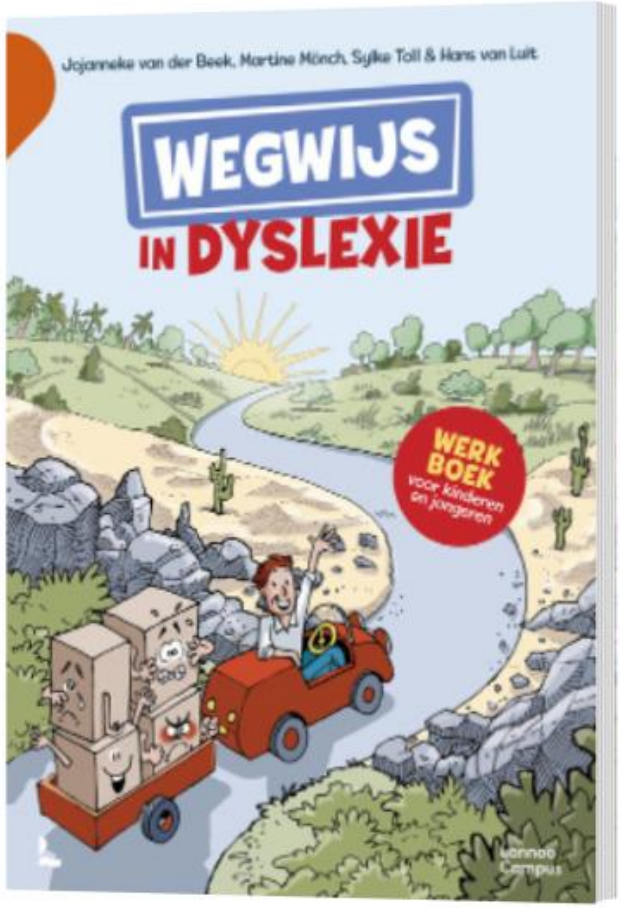

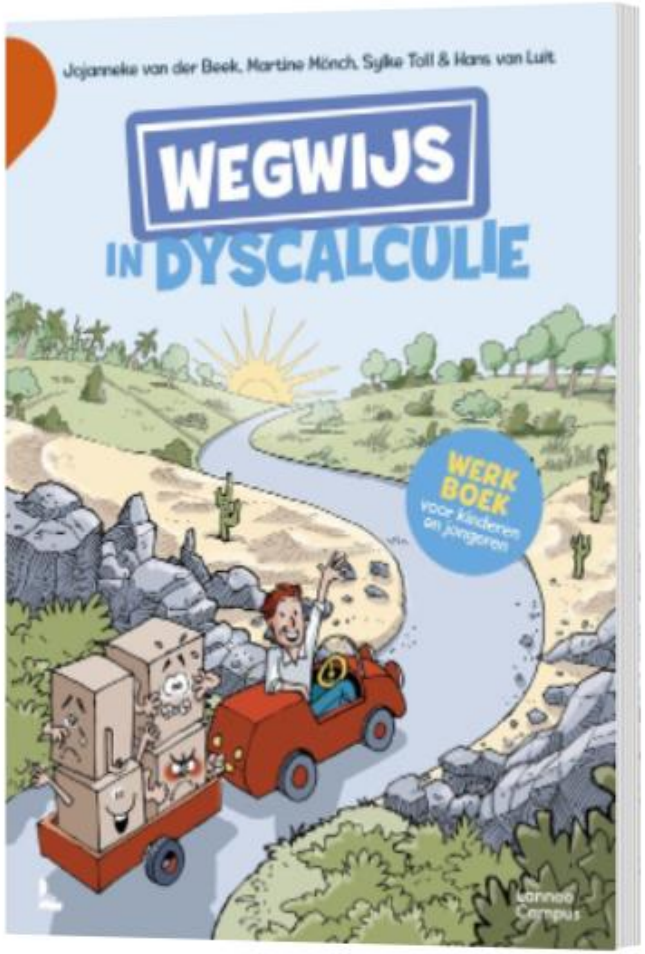

Wegwijs in dyslexie (en dyscalculie)

Een **cognitief-gedragstherapeutisch behandelprotocol** voor jeugdigen met dyslexie en/of dyscalculie en emotionele problemen

- Psycho-educatie
- Cognitieve herstructurering
- Exposure
- Ontspanningsoefeningen
- Gedragsactivatie

Samenvattend

Omgeving

Inschatting

Emotie

Uitkomst

Het gaat bij ieder kind om een **weging** van alle kind- en omgevingsfactoren die een rol spelen in de lees- en spellingbeleving.

Dat vraagt dus om **maatwerk** in de aanpak: er is geen one size fits all.

Precies dát maakt het werk van een gedragsweten-schapper zo **leuk en waardevol**!